

ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ. PŘÍPADOVÁ STUDIE (kazuistika)

Cristiana BALAN

Spiru Haret University, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Brasov

Abstrakt: Rodina představuje pro dítě vesmír jeho existence a rodiče jsou v rámci rodiny stabilními póly tohoto vesmíru. Když se z rodinného prostředí, místa pohodlí a bezpečí, stane místo deprivace, bolesti a násilí, dítě je tím, kdo bude nejvíce trpět důsledky těchto poruch a konfliktů. Tato práce se týká poradenství pro zneužívané děti a zahrnuje případovou studii sexuálního zneužívání nezletilé osoby. Nabízí praktické návrhy, jak mohou rodiče a školy intervenovat ve vzdělávání dětí tak, aby se staly šťastnými, vyrovnanými a schopnými dospělými.

Klíčová slova: sexuální zneužívání, týrání, případová studie, psychologické poradenství.

1. ÚVOD

Rodina má ústřední roli v zajišťování nezbytných podmínek pro vývoj dítěte v průběhu jednotlivých fází - podmínek, které jsou základem pro strukturu osobnosti jedince. Emoční klima a sociokulturní model rodiny jsou důležité v sociální integraci a při vytváření sociálních složek. Pro většinu rodičů je porozumění dětem celoživotní práce, protože každé dítě je jedinečné. Když se dítě cítí nepochopeno, odmítáno a manipulováno, může se u něj rozvinout hořkost, konflikt nebo vzpoura. Vzhledem k plné závislosti dětí na dospělých a vzhledem k tomu, že jejich osobnost je ve fázi vývoje a jejich charakter je ještě nestabilní, mohou se děti snadno stát terčem agresivního chování a antisociálních trendů od dospělých. Léčba a rehabilitace dětských obětí zneužívání je zárukou pro vyrovnanost budoucího dospělého a pro předcházení opakování takového zneužívání. Zneužívání vyžaduje psychologickou, lékařskou a sociální intervenci pod vedením týmu specialistů.

2. STANOVENÍ FAKTORŮ ZNEUŽÍVÁNÍ

Při vysvětlování fenoménu zneužívání dětí se někteří odborníci zaměřují na patologii původce zneužívání jako hlavní etiologii. Navzdory faktu, že vývoj v prostředí, kde vládne násilí, je výchovným modelem, ne všichni dospělí, kteří byli zneužívání v dětství, se stávají násilnickými rodiči nebo partnery. A naopak, ne všichni dospělí, kteří zneužívají své děti, pocházejí z prostředí, kde bylo konáno násilí. Práce se zaměřuje na faktory související s rodinou a sociálním prostředím - zejména na nízkou úroveň vzdělání, nezaměstnanost, chudobu a nedostatek sociální podpory. Dysfunkční sociální síť rodiny se může podílet na etiologii zneužívání dětí. Často se může jednat o přechodný jev související s okamžikem krize v rodině (například při rozvodu). Jakmile krize pomine, rodiče mohou obnovit účinný systém bez násilí nebo zanedbávání.

3. SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Sexuální zneužívání dětí může být definováno jako jakákoli účast dítěte nebo mladistvého v činnosti nevhodné pro jeho věk a psychosexuální vývoj, které není schopno porozumět, v činnosti, kterou dítě provádí za použití nátlaku či násilí nebo v činnosti, která porušuje sociální tabu. Zneužívání, týrání nebo zanedbávání má vážné důsledky pro fyzický a duševní vývoj dítěte. Takové děti trpí narušením sociálního chování. V komunitě je pak dítě uzavřené, bojí se a cítí se ohroženo nebo naopak může být agresivní, mstivé, netolerantní, dominující. *Hodnocení a intervence* jsou dvěma složkami procesu podpory zaměřené na zajištění biologických a psychologických potřeb dítěte. V případech zneužívání dětí je prvním aspektem hodnocení fáze *šetření*, která má za cíl shromáždit informace za účelem potvrzení nebo odmítnutí podezření ze spáchání zneužití. Výraz „šetření“ má právní význam, vztahuje se ke shromažďování informací, které by mohly být použity v případě soudního řízení ke kriminalizaci osob, které se činu na dítěti dopustily. Další částí hodnocení je *diagnostika*, především psychologická diagnostika osobnosti dítěte nebo osob, které se zneužití dopustily. Psychologické a psychodiagnostické hodnocení dětí a jejich rodin je činností dětského klinického psychologa. Psychologické vyšetření nenahrazuje lékařskou diagnózu, která pomocí standardizovaných metod, technik a nástrojů specifikuje typ, intenzitu a důsledky psychiatrické poruchy a poruchy chování.

4. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Jedná se o metodu kvalitativního výzkumu klinického charakteru - zaměřuje se na podrobné posuzování jednotlivce nebo skupiny pomocí rozhovorů, dotazníků, svědectví, důkazů, dokumentů atd. Individuální případová studie se zaměřuje na anamnézu, kontext a ovlivňující faktory, specifické jevy na úrovni biologického a psychologického vývoje, na postoje a chování v určitých situacích a psychologické, vzdělávací, sociální a profesionální potřeby. Pracovní algoritmus v individuální případové studii: výběr předmětu, vytvoření plánu, metodika shromažďování informací, dokumentace specifik subjektu, sběr dat, analýza a syntéza informací, analýza specifických potřeb subjektu a jejich naplňování.

Zpráva o psychologickém hodnocení (popis případu)

Jméno a příjmení: Daria

Datum a místo narození: Rupea (11 let)

Datum hodnocení: 2015

Daria (11 let) se v prosinci 2015 stala obětí znásilnění. Během rozhovorů byl její stav stabilní, dobrý, bez významných změn. Pokud jde o znásilnění, Daria ho zpočátku odmítala popsat, ale později se s podporou psychologa otevřela a komunikovala bez zvlášť těžkých emocí. Dívka několikrát zopakovala, že matka o ničem nevěděla. Líčení skutečností začalo

dnem znásilnění, mluvila v rychlosti a s ohledem na to, jaký dopad na ni znásilnění mělo, bez emočních projevů; mluvila také o hospitalizaci a institucionalizaci. Během psychologického hodnocení bylo zjištěno, že Daria byla vystavena řadě traumatických a kritických situací a byla také vystavena zanedbávání ze strany matky. Vzhledem k dopadům, které má sexuální zneužívání na vývoj dítěte (deprese, úzkost, nízké sebehodnocení, emoční poruchy, vztahové problémy, nevhodné sexuální chování v dospělosti atd.) byla Daria zahrnuta do intenzivního programu psychologického poradenství.

- **Psychologické hodnocení**

První kontakt psychologa s dítětem za účelem psychologického hodnocení proběhl v roce 2015 (bezprostředně po znásilnění). Daria byla v depresivní náladě s častými epizodami pláče.

- **Psychologické nástroje:**

Pozorování, anamnéza, klinický rozhovor, Standard Raven Matrices (poznámka: Ravenovy progresivní matrice, RPM, je nonverbální psychodiagnostický test některých složek inteligence, který měří zejména schopnost a dovednost percepční analýzy a vyvozování vztahů), Rey test memory (poznámka: Reyův paměťový test učení, RAVLT, je psychodiagnostický test k posouzení verbální paměti, prověřuje funkci zejména dominantní mozkové hemisféry), jazyk, vnímání, projektivní techniky.

- **Závěry hodnocení**

Dívka si vytvořila dobrý kontakt s posuzovatelem, byl vytvořen terapeutický vztah na základě emoční bezpečnosti, bezpodmínečného přijetí a důvěry. V rámci psychodiagnostického hodnocení následuje velmi podrobný popis vyšetření, např. *orientace v čase a v prostoru, abnormality pohybu, pozornost, paměť, jazyk, myšlení, psychosociální zralost, úroveň osobní autonomie, emoce...* Byly zjištěny pocity vzteku nebo strachu při konfrontaci se vzpomínkami na zneužití nebo při vystavení tvrzením se sexuálním podtextem; závažné poruchy nálady nebo emocí (deprese, vznětlivost, úzkost); vznik regresivního chování (např. sání palce, dětské žvatlání, enuréza); zvýšená nedůvěra vůči ostatním projevovaná sociální izolací a obtížemi při udržování blízkých vztahů.

Individuální poradenství v případech sexuálního zneužívání

Dlouhodobé cíle

Zastavení každé sexuální viktimizace dítěte, porozumění a zvládnutí emocí a chování jakožto důsledku traumatu; zavedení odpovídajících limitů a obecných pravidel pro rodinu, aby se minimalizovala možnost sexuálního zneužití v budoucnosti; "uzdravení" v rámci rodinného systému vyjádřené verbálním odpuštěním, přáním po osvobození a překonání situace; odstranění popírání situace dívkou i rodinou; přenesení odpovědnosti za znásilnění na agresora a poskytování podpory obětem; budování sebeúcty a sebevědomí pomocí pozitivních hodnocení a širší účasti na volnočasových aktivitách.

Krátkodobé cíle

Popis zneužití, povahy, četnosti a trvání zneužívání, určení a vyjadřování pocitů spojených se zneužíváním, odtajnění a informování významných členů rodiny o zneužití, verbální demonstrace poznatků o sexuálním zneužívání a jeho důsledcích, verbalizace dopadů zneužívání na život oběti, oslabování pocitů studu nebo viny v souvislosti se sexuálním zneužíváním, stabilizace nálad, podpora a přijetí od rodiny, podpora socializace.

Specifické intervence

Následuje několik konkrétních doporučení pro studovaný případ (např. aktivní naslouchání, využívání očního kontaktu, bezpodmínečné přijetí, posilování schopnosti identifikovat a verbalizovat pocity, povzbuzování a podpora při vyjadřování a vyjasňování pocitů souvisejících se sexuálním zneužíváním, individuální terapie, používání panenek s anatomickými detaily pro usnadnění verbalizace zneužití, poučení členů rodiny ohledně podpory pro dítě, skupinová terapie ve skupině dětí s podobnými zkušenostmi, včasná diagnostika závažných psychických poruch u dítěte nebo jiných členů rodiny).

ZÁVĚRY

Po analýze klinické anamnézy a pozorování osobního vývoje institucionalizovaných zneužívaných nezletilých byla zjištěna vyšší prevalence komorbidit poruch způsobených stresem s jinými patologickými poruchami. Spouštěče různých poruch nebo změn chování mohou souviset se zkušeností zneužívání v dětství. Skupinové a individuální poradenství má za cíl optimalizovat sebevědomí a osobní vývoj dítěte nebo rodiny. V závislosti na emocionálním a vztahovém problému každého dítěte - oběti zneužívání - jsou indikovány psychoterapeutické intervence, podpůrná psychoterapie, psychodrama, integrativní terapie, kognitivně behaviorální terapie a relaxační metody a techniky.

REFERENCE

- [1] Constantin, Madalina. *Maltratarea copilului – Între cunoaștere și intervenție*, ediția a II a, Editura Lumen, Iași, 2008.
- [2] Gherguț, A. *Evaluare și Intervenție psihoeducațională: terapii educaționale, recuperatorii și compensatorii*, Editura Polirom, Iași 2011.
- [3] Goran Băzărea, Laura. *Introducere în psihologia educației*, Editura Fundația România de Mâine, 2010.
- [4] Muntean, Ana, Muntean, Anca. *Violență, traumă, reziliență*, Editura Polirom, Iași, 2011.
- [5] Ordin nr. 177/2004. Standardele minime obligatorii privind Centrul de consiliere pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat, precum și a standardelor minime obligatorii privind centrul de resurse comunitare pentru prevenirea abuzului, neglijării și exploatarei copilului.